

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Danielle Trussoni
THE PUZZLE BOX

Copyright © 2024 by Danielle Trussoni

First published in the United States by Random House, an imprint and
division of Penguin Random House LLC, New York.

Translation rights arranged by Writers House LLC, New York and Plima
Literary Agency

All Rights Reserved

Translation Copyright © 2025 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-05657-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od
drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u
potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva
životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

DANIJELA TRUSONI

ZAGONETKA U KUTIJI

Preveo Vladan Stojanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2025.

*Za mog sina, Aleksandra,
rođenog u Japanu u godini zlatnog Zmaja*

Sindrom savanta je retko, ali stvarno medicinsko stanje, u kom normalna osoba stiče kognitivne sposobnosti posle traumatične povrede mozga. Postoji manje od pedeset potvrđenih slučajeva sindroma savanta u svetu.

DRUGA ZAGONETKA

Zmajeve kutija

Veliko svetište, Ise, Japan

23. februar 2024.

Godina drvenog Zmaja

Šintoistički sveštenik trčao je ka hramu, podižući rub odore da se ne bi sapleo. Nije imao vremena za gubljenje. Prva svetlost zore probijala se kroz drveće, bacajući duge seni po sveže napadalom snegu. Njegova braća uskoro će ući u svetište i sesti ispred oltara u molitvi. Uskoro će početi najvažniji deo njegovog života, a sa njim i sveta dužnost za čije obavljanje se godinama pripremao.

Otresao je sneg s odore, naklonio se i kročio u hram. Gusti i aromatični vonj ispunjavao je vazduh. Sveće su treperile na oltaru, iza šodži vrata, osvetljavajući bakarne sudove i prosipajući se preko tatamija. Obuzeo ga je impuls da padne na kolena i da se pomoli.

Bio je instinktivan. Duboko ukorenjen. U proteklih dvanaest godina svakodnevno je dolazio u hram pre izlaska sunca, da bi sedeo i meditirao ispred oltara. Nikad nije preispitivao svoju dužnost – ni zašto je tu, ni šta će se desiti ako ne uspe. Niko od njih nije to činio.

Ipak je, godinama, skupljao deliće informacija o dragocenom predmetu koji je čuvao, šapate o predanju koje je okruživalo carevu zmajevu kutiju. Čuo je da je car za vreme rata sakrio kutiju da bi je zaštitio od američkih bombi. Nakon toga se godinama selila po svetilištima širom Japana – velikom svetištu Ise, svetištu Acuta, Tri svetišta i Carskoj palati – u kojima su sveštenici danonoćno bdeli, štiteći je svojim životom.

Čuo je glasine kako kutija skriva blago, možda drevni tekst, a možda čak i predmet koji pripada carskoj porodici. Čuo je da je opasna: *Jedan pogled na nju oslepiće te; jedan dodir sagoreće ti prste do kosti*. Verovao je u upozorenja. Mladi sveštenik je pre nekoliko decenija umro čisteći oltar i nijedan lekar nije mogao da objasni zašto. Istina nije namenjena ljudima poput sveštenika. Zbog toga nije postavljao pitanja. Jedna indiskrecija, najmanja kapitulacija pred radoznalošću, mogla bi imati katastrofalne posledice.

Zvona su zazvonila u daljini, pozivajući sveštenike na molitvu. Prvi sunčani zrak pao je na svetilište. Prosuo se po podu, osvetljavajući oltar. Sekunde su promicale, sve brže i brže, pretičući ga. Mora da požuri pre dolaska ostalih. Sad je trenutak.

Kleknuo je ispred oltara i otvorio vrata niše u kojoj je bila zmajeva kutija. Veliki predmet bio je veličine dve raširene šake. Napravljena je od traka tvrdog drveta, vešto uobličenog i spojenog u naizgled jedinstveni blok. Na površini je bilo drveno obličje zmaja sastavljeno od izvijenih komada izrezbarenog drveta.

Sveštenik je video samo površinu kutije, ali se u njoj, ispod slojevitih, smrtonosnih zamki, krila drevna enigma, koja je hiljadama godina čekala da bude rešena.

Sledio je precizne instrukcije. Mora da umota kutiju u svilu i da je odnese u Tokio. Ne sme da je dodirne; ne sme ni da je pogleda. Dobro je to znao, kao što je znao norito. Ipak se pokolebao kad je spustio pogled na zmajevu kutiju. Da li je ono što se priča istina?

Jedan pogled na nju oslepiće te; jedan dodir sagoreće ti prste do kosti.

Prešao je prstom preko drveta, opipavajući suptilne spojeve, tražajući za otvorom, Gurnuo je nokat u udubljenje i pritisnuo najblaže što je mogao. Sečivo, vrelo i sjajno kao vatra, smesta ga je poseklo i raskrvarilo.

Otro je krv, zamotao kutiju u svilu i vezao ceremonijalni čvor. Stavio ju je pod mišku. Poklonio se pred oltarom, svemu čemu je

služio – kamijima, caru, planinama, morima – pre nego što se okrenuo i požurio iz hrama, po sve jačoj sunčevoj svetlosti.

Ali seme otrova već je pustilo korenje u njegovom krvotoku. Sveštenik će biti mrtav pre nego što se sunce spusti preko svetilišta i pre nego što shvati kakvu strašnu grešku je počinio.

2

Njujork

22. februar 2024.

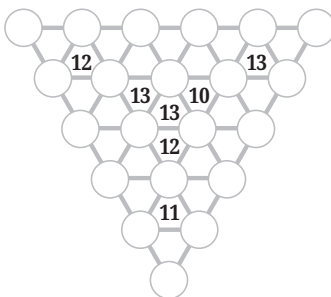
Godina drvenog Zmaja

Majk Brink šetao je svoju ženku jazavičara, Konundrum – skraćeno Koni – na kratkom povocu. Bio je ledeni četvrtak ujutru, u februaru, ali je Kolambas park bio pun pasa – dobermana i kolija, zlatnih retrievera i labradora, džek rasela i pudlica. Koni je zatezala povodac, u očajničkoj želji da se pridruži drugim psima. Brink je razumeo njen impuls ka divljanju, moćno privlačenje ka gomili pasa koji su trčali i skakali po tek napadalom snegu. Kleknuo je i otkopčao povodac, a ona je jurnula, kevući i skakućući, ispunjena silnom energijom, na mirise osetljivog stvorenja.

Brink je duboko udahnuo, izdahnuo i posmatrao kako se vazduh smrzava oko njega. Godila mu je šetnja po snegu sa šoljom vruće kafe u ruci i jutarnjim novinama pod miškom. Bilo je lepo biti živ u trenutku u kom je, uprkos svim pogrešnim stvarima u vezi sa svetom – a nije mogao da otvori novine a da ne pronađe hiljadu pogrešnih stvari – mogao da se osloni na dobru kafu, dnevnu ukrštenicu i park po kom je njegov pas mogao da slobodno trči.

Otvorio je *Njujork tajms*. Listao ga je dok nije pronašao stranu namenjenu razbibrizi. Njegova ukrštenica bila je u samom središtu, a njegovo ime ispisano masnim slovima. Urednik, Vil Šorc, zamolio

ga je da napravi srednje izazovnu brojčanu zagonetku. Poslao mu je triangulum.

Rešavao se upisivanjem broja od jedan do šest u svaki kružić. Identični brojevi nisu mogli biti upisani na istoj sivoj liniji. Upisao je nekoliko zbirova u neke kružiće, a rešenja koja su dodirivala svaki kružić morala su da se dodaju tom zbiru.

Tezga redovnog saradnika na novinskim stranama za razbibrigu bila je samo jedna od osobenosti Majka Brinka. Smatran je jednim od najtalentovanijih majstora zagonetaka na svetu. Pre šest meseci pojavio se u emisiji *60 minuta*. Intervju je zaronio u njegovu prošlost, i traumatičnu povredu mozga, koja ga je preobrazila iz tinejdžerske fudbalske zvezde u matematičkog genija, s naizgled beskrajnom sposobnošću za rešavanje nemogućih zagonetaka. Predstavljen je kao neko ko poseduje „nuklearnu moždanu moć“, pa se na društvenim medijima pojavio sramotno veliki broj mimova eksplozija. To je bio njegov poslednji intervju.

Medijska pažnja narušavala mu je misaone procese. Više je voleo da sastavlja zagonetke u privatnosti, nego da bude u centru pažnje javnosti. A ipak, njegovo ime je postalo sveprisutno nakon što je rešio ono što se zvalo „božja zagonetka“ – šifru koja je bila ključ ubistva u gornjem delu države Njujork. Odbijanje da govori o onom što se desilo – ni u jednom jutarnjem programu, pa čak ni u njegovom omiljenom tok-šouu, kod Kolberta – samo ga je učinilo još

tajanstvenijim. Nazivali su ga ekscentrikom, povučenim, *oštećenim* genijem. I, ako ćemo pošteno, ta ocena nije bila daleko od istine.

Oštećen. Ta reč odjekivala je u Majku Brinku. Decenijama je učio kako da živi s traumatičnom povredom mozga, zbog koje je stekao sindrom savanta, retki medicinski poremećaj u kom se povređeni mozak u mahnitoj savitljivosti preterano razvijao. Zbog toga je stekao zapanjujući dar – mogao je da s lakoćom rešava najteže, najsloženije probleme. Sagledavao je svet kao niz isprepletanih obrazaca. Imao je fotografsko pamćenje, zapanjujuće lako je učio i pamtio informacije, i mogao je da bez po muke rasplete i najzamršenije zagonetke.

Njegov dar bio je supermoć, ali i najveća prepreka. Upinjao se da živi normalnim životom i da se dobro oseća u vlastitoj koži. Majk Brink je, ispod površine, bio pun anksioznosti, iako nije bilo spoljašnjih naznaka oštećenja – bio je šarmantan, atletski građen i omiljen među prijateljima i kolegama. Posledice povrede bile su oštećeni nervni sistem, nesanica i sinestezija, stanje poremećenih čula koje dovodi do izvitoperenja boja i zvukova. Doktor Trevers, neurolog koji je od početka radio s njim i koji je preselio ordinaciju sa Srednjeg zapada u Njujork da bi mu bio blizu, pretpostavljao je da je sinestezija odgovorna za njegove matematičke i mnemoničke darove.

„Tvoj mozak doživljava obrasce onako kako normalan mozak doživljava opasnosti“, jednom mu je rekao doktor Trevers. „Pri susretu s izazovom, dolazi do oslobađanja hemikalija sličnih onima koje se oslobađaju kad je neko ugrožen. Ili kad se neko zaljubi. Rezultat je supersvesnost, koju poimaš kao povezanost, kao utisak da sve ima smisla. Ali dejstvo tih hemikalija slabi. Tvoja potreba za suočavanjem s preprekama način je da ih osnažiš. Tvoj mozak je kao tragalac za uzbuđenjima koji neprestano podiže lestvicu. Potrebni su ti sve teži, sve opasniji izazovi, samo da bi se osećao normalno. Moraš da se nađeš u psihičkoj opasnosti da bi se osetio živim.“

I to je bila istina. Brink je žudeo za tegobnim činovima rešavanja. Desetočasovna, dvanaestochasovna, četrnaestochasovna nadmetanja, koja su ga iscrpljivala na fizičkom i mentalnom planu, donosila su periode mira od dan-dva, a ponekad i duže. Ali ciklus je zatim ponovo počinjao.

Uz pomoć doktora Treversa pronašao je načine da upravlja tim stanjem. Meditacija, dijeta i vežbe pomagale su mu do izvesne mere, ali samo privremeno. To je podsećalo na uzimanje aspirina za ublažavanje glavobolje. Dejstvo leka je slabilo, nakon čega bi se Brink osećao kao i ranije.

Činjenica da je njegova unutrašnja borba nije bila vidljiva drugim ljudima još više je otežavala situaciju. Smatrali su ga veoma uspešnim, zgodnim genijem, mladalačkog izgleda, muškarcem koji je imao sve. I dok su ugled i zahtevni raspored međunarodnih enig-matskih takmičenja obrazovali mehur uspešnosti oko njega, on je žudeo za jednostavnim stvarima i normalnim životom. Prijateljima. Porodicom. Svakodnevicom običnog momka koji vodi običan život. Ta žudnja je, spolja gledano, po svoj prilici delovala apsurdno. Svi su verovali da ga uspeh i slava čine srećnim. U stvarnosti su fizičke i psihološke posledice njegove povrede bile uporedive s polaganim i večito prisutnim mučenjem. Izlaženje na kraj sa svojim darom bilo je najveći izazov s kojim se Majk Brink ikad suočio.

Tvoj mozak je lavirint, jednom mu je rekao doktor Trevers. Ti si najizazovnija zagonetka s kojom ćeš se ikada suočiti.

Popio je poslednji gutljaj kafe. Gurao je novine ispod ruke kad je primetio ženu na ivici parka. Na igralištu za pse bilo je na desetine ljudi – četvrtak u pola osam ujutru bilo je popularno vreme. Ali ova žena se iz nekog razloga isticala u mnoštvu. Nije ni trepnula kad je presreo njen pogled, već je nastavila da ga posmatra, da ga prati. Osećao se neprijatno zbog načina na koji ga je prepoznala – ali nije pokušavala da mu priđe – i mirnoće njenog izraza.

I zbog njene odeće. Jutro je bilo ledeno, s vetrom oštrim kao britva, a ona je nosila samo crni blejzer preko napadno ružičaste

majice. Kosa joj je bila razbarušena, s gustim, jarkoplavim pramenom. Bila je Azijka, mlada, bez kape, rukavica i šala. Izgledalo je da ne primećuje ledeni vetar.

Brink je izvadio gumenu loptu iz džepa jakne. Bacio ju je Koni. Hladnoća ga je ujedala za prste. Protrljao ih je i pogledao put žene. Vetar joj nije smetao. *Šta hoće? Zašto ga posmatra na taj način?*

Možda ga je prepoznala. To se nije često dešavalo – ljudi su znali za zagonetke Majka Brinka, ali ne i za njegovo lice. Ipak su mu povremeno prilazili, s nekom od njegovih zagonetaka u ruci, i molili za autogram ili selfi. Ali ova žena nije držala neku od njegovih enigmatskih knjiga, niti je izgledala kao osoba koja voli da se fotografše. Odlučio je da je ignoriše i još nekoliko puta bacio lopticu Koni. Prikao je povodac za pseću ogrlicu i krenuo kući.

U potpunosti je zaboravio na ženu iz parka dok se nije uspeo uz pet redova stepenika, do svog stana, da bi je ugledao ispred ulaznih vrata. Promrzla koža poprimila joj je jarkoružičastu nijansu, a crne kožne *martinke* bile su pokrivene solju i snegom s pločnika. Očigledno je trčala. To je objašnjavalo kako ga je pretekla na povratku iz parka. Ali nije objašnjavalo kako je znala gde živi.

Odmerila ga je od glave do pete i rekla: „Zdravo da ste. Nisam želela da vas prestrašim.“ Pružila mu je ruku. „Ja sam Sakura. Sakura Nakamoto. Imate li malo vremena?“

Ime joj je bilo japansko, ali je govorila kolokvijalnim engleskim, bez naglaska. Protresao joj je ruku. „Majk Brink.“

„Znam ko ste.“

Gurnula je ruku u džep blejzera pre nego što je stigao da išta kaže, i izvadila omanju drvenu kutiju, kao mađioničar koji vadi golubicu iz šešira. Spustila ju je na njegov dlan. Pažljivo je ustuknula, kao da je kutija opasna, delikatna stvar, puna eksploziva. Brink ju je zapanjeno posmatrao. Na dlanu je držao japansku kutiju zagonetaka, laku kao špil karata.

Okrenuo je kutiju, koju je ispitao sa svih strana. Bila je jednostavna, elegantna, glatke i sjajne drvene površine. Pogledao je put Sakure. Zašto ga je, kog đavola, sledila iz parka ovamo, da bi mu uručila kutiju zagonetaka?

Naklonila se. Učtivi, elegantni gest odudarao je od prozaičnog hodnika ispred njegovog stana. „Molim vas da prihvatite ovaj izazov, u ime japanskog cara.“

Brinku je zastao dah kad mu je postalo jasno šta mu govori. Ova žena nije bila nametljiva obožavateljka. Nije ga sledila do kućnog praga zarad autograma. Uručila mu je pozivnicu za rešavanje najizazovnije i najtajanstvenije od svih zagonetaka na svetu: zmajevе kutije.

3

Majk Brink je ukucao šifru na svojim vratima – zbir datuma rođenja i broja socijalnog osiguranja, podeljen na dva i preuređen u niz rastućih brojeva. Nije naučio brojeve napamet, već ih je video kao lestvicu boja na ivici vidokrugа, sporedni proizvod sinestezije. Nije znao kako to funkcioniše, ali je znao da ga boje vode ka rešenjima, i da su uvek u pravu.

Uveo je Sakuru u stan, ispunjen kolekcijom zagonetaka. Gomile knjiga o zagonetkama, sudokuu, brojčanim zagonetkama i lavi-rintima; zbirka retkih enigmatskih izdanja; staklena vitrina puna Rubikovih kocaka, gotovo pet stotina njih, rešenih i blistavih kao brušeno drago kamenje. Zidove su krasile njegove zakučaste ukrštenice. Svaka složena ukrštenica kvadratnog oblika bila je obojena i uramljena kao apstraktno delo. Na drugoj strani stana, na po meri izrađenim policama, počivale su njegove japanske kutije zagonetaka.

To su bile složene naprave, pune tajnih pregrada, lažnih otvora i zidova i drugih taktika za skretanje pažnje, s namerom da zbune i obeshrabre rešavača. U stvarnosti se nije radilo o jednoj, već o

brojnim kutijama – kutiji u kutiji u kutiji. Da biste ih rešili, morali ste da poredate njihove delove, korak po korak, na način koji je menjao čitavu strukturu predmeta. Zatvarala se kao pesnica, posle jednog pogrešnog poteza. Rubikove kocke, tangrami, lavirinti, kineski krstovi, slagalice za rastavljanje – odreda su bili mehaničke zagonetke. Bile su mu najdraže, ali su znale da budu manijakalno teške.

Pre više od deset godina kupio je prvu kutiju zagonetaka. Stupio je u kontakt s distributerom koji je izvezio tradicionalne japanske kutije i naručivao desetine. Eksperimentisao je složenim, zaprepašćujućim kutijama, i trik-kutijama napravljenim da vrte rešavača ukrug. Upoznao je inovativnog američkog dizajnera kutija zagonetaka, koji mu je pokazao svoje nacрте i demonstrirao šta može da uradi konstruktor takvih sprava, obdaren opakom maštom i iščašenim smislom za humor. Zbog svoje težine i preciznosti, i strogog redosleda poteza, nalikovale su trodimenzionalnim, opipljivim šiframa.

Većina ljudi probijala se kroz lavirint klizećih delova metodom pokušaja i grešaka. Ne i Brink. Imao je šesto čulo za kutije zagonetaka. Doživljavao je svaki potez na intuitivnom nivou. Osećao ga je kao pijanista sledeću dirku ili sprinter sledeći korak. Razumeo je tajni jezik kutije, odgovarao na najsitnije pucketanje ili škljocanje mehanizma, znajući šta znači kad deo klizi lako ili s otporom. Kutija zagonetaka imala je svoj jezik, a Majk Brink ga je tečno govorio.

Posmatrao je kutiju u ruci, sa gotovo neodoljivom željom da je otvori. „Da li je ovo ono što mislim da jeste?“

Sakura ga je gledala u oči, kao da uživa u njegovom nespokoјstvu. Klimnula je glavom. Srce mu je poskočilo od tog uglađenog gesta. „Unutar te kutije je pozivnica za rešavanje zmajevе kutije“, rekla je. „Vaša je, ako uspete da doprete do nje.“

Ova kutijica, naravno, nije zagonetka. Zmajeva kutija nikada ne bi napustila Japan. Ovo je zagonetka koja prethodi zagonetki. Tako kutija zagonetaka funkcioniše: zagonetke u zagonetkama, obrasci unutar obrazaca, gnezdo onespokoјavajućih enigmi, čija složenost

zbunjuje čak i najveštije rešavače. A zmajeva kutija je najkomplikovanija od svih. Legendarna je, kao Sfingina zagonetka. Poziv da se ona reši dobijao se jednom u životu. Još nije mogao da poveruje da mu je uručen.

Okrenuo je kutiju zagonetaka u ruci da bi ispitao njene površine. Osetio je njenu čvrstinu, veštu izradu, nemilosrdnu ekonomiju. Uprkos veličini, radilo se o majstorskoj zagonetki, nije smeo da joj pristupi olako.

„Koliko poteza?“

„Ovo je kutija tri sunca“, rekla je, „i zahteva dvadeset četiri poteza za otvaranje.“

Brink je znao da je sunce japanska mera za dužinu. Otprilike dva i po centimetra. „Jako je mala za dvadeset četiri poteza.“

„Veličina nema nikakve veze s težinom.“ Prekrstila je ruke na grudima, proučavajući ga. „Ili s vrednošću blaga koje čeka u njoj.“

Velike stvari stižu u malim pakovanjima. Sa osmehom je uvažio ovu istinu. „Ima li specijalnih elemenata za koje bi trebalo da znam?“

„U njoj nema ničega izuzev *specijalnih* elemenata. Kutija zagonetaka nikad nije onakva kakva izgleda. Ona je majstor iluzije. Ne spuštajte gard ni na sekundu.“

Pogledala je kutije zagonetaka na zidu. Znao je da ih procenjuje, pitajući se da li je dovoljno dobar. Da li je sumnjala u njegove sposobnosti? Niko nije bolji od njega. Godinama ih je razrešavao. „Spreman sam.“

„Dobro je“, rekla je i pomerila zglob, otkrivajući *epl* sat s crnim kožnim kaišem. Kucnula je po širokom ekranu i otvorila blistavu štopericu. „Imate šezdeset sekundi.“

Nije čekala njegov odgovor. Kucnula je po satu. Odbrojavanje je započelo.

Brink je imao jedan minut za rešavanje kutije zagonetaka. Ali nije mu bio potreban. Ni izbliza. Njegov um kružio je oko kutije, procenjivao je i kidisao na površinu, tražeći put u unutrašnjost, bez